

Горад з белаю вежаю

(Урывак)

Паводле Алеся Каско

З якога боку ні пад'язджай, ні падыходзь да гэтага старажытнага горада, першае, што кінецца ў вочы, — камяні абапал дарогі і на ўзмежках узгорыстых палёў. Вялікія і малыя, адзінокія і цэлымі крўшніямі. Па іх і здагадаешся, што блізка — Камяне́ц. А як пашчасціць сустрэць дасведчанага чалавека, дык пачуеш прыгожыя, хоць і страшнаватыя, паказкі пра камяні. Асабліва пра вялізны валун з адмысловымі вокнамі і дзвярыма, за якімі даўным-даўно жыў цар-змей. Галаву ён меў змяіную, а ў астатнім быў звычайны, як мы, і справу рабіў звычайную, патрэбную людзям, — шыў абутак ды вопратку. Толькі на вочы нікому не паказваўся, каб нікога не палохаць і каб трымаць у сакрэце сваё незвычайнае ўмельства. Запаліць свечку або лучыну і шые ўсю ноч, а хто надта цікаўны або зайздросны спрабаваў зазірнуць у асветленае акенца, той адразу ж камянеў.

Ды потым цар-змей сам пачаў выходзіць на людзі, бо моцна закахаўся ў красуню Алесю. Каханне і давяло яго да згубы: забіў яго Пярун. Прычым бушавала неба доўга-доўга, пакуль жыхары не пахавалі цэла забітага побач з хацінай-валуном. Тое жытло з цягам часу развалілася, рассыпалася, камянеў навокал пабольшала, ацвярдзела, стала камяністаю нават зямля. Такое вось паданне пра паходжанне Камянца.

Калі пра гэта ведаеш, дык з яшчэ большай цікавасцю і хваляваннем набліжаешся да горада, загадзя выгледваеш яго самую яскравую і дзівосную прымету — Камянецкую вежу, у падмурак якой леглі рэшткі змеевай хаціны. Выглядаеш і здзіўляешся: яна таксама цябе «выглядае» вачыма-байніцамі ды строгімі шчылінамі паміж зубцамі, што ўтвараюць велічную карону. А як жа — яна вартава́я, абарончая.

Горад і вежа будаваліся адначасова, у другой палове XIII стагоддзя. Вежа муравалася з каменя і вельмі трывалай цэглы, а ўласна горад рабіўся з бярвенняў. Драўляныя збудаванні, зразумела, не зберагліся, зніклі нават пазнейшыя замкава-палацавыя комплексы, хоць не раз абнаўляліся. Затое Камянецкая вежа, або Камянецкі стоўп, як называюць яе тутэйшыя жыхары, не паддалася ні натуральнаму старэнню, ні стыхіям, ні войнам. Так і стаіць на камяністым пагорку, уражвае сваёй маналітнасцю,

трывушчасцю. Да трыццаці метраў у вышыню, звыш трынаццаці метраў ушыркі (лепш казаць — у вонкавым дыяметры, бо круглая). Самае ж унушальнае — таўшчыня сцен, аж два з паловаю метры. Паспрабуй прабіць хоць ядрамі, хоць снарадамі!

Яшчэ аднаму дзівішся, наведаўшыся сюды ўпершыню: колеру гэтых самых сцен. З падручнікаў ды з мастацкай літаратуры вежу Камянецкую ведаеш як вежу Белую. І на табе! Яна на бурых камянях, а ўся — з чырвона-карычневай цэглы. Праўда, са слядамі пабелкі, але што з таго! Ну, захацеў нехта пабяліць помнік, прыстасаваць да назвы... Письменнік і гісторык Уладзімір Караткевіч чалавека таго лічыў за нэвука і тлумачыў: калісьці ў дрымучых лясах за дзясяткі вёрст адсюль стаяла іншая вартавая вежа — драўляная, складзеная з абчасаных (белых) бярвеннаў. Вось нібыта яна дала назву і Камянецкай вежы, і яшчэ адной славукасці зямлі беларускай — Бела-вежскай пушчы.

Як бы там ні было, а паэты ды іншыя рамантыкі не адмовяцца ад прыгожага слова: Белая вежа...

Ах, ужо гэта вежа! Не адарвацца, не адвесці вачэй...

1. У якім стагоддзі пачалі будавацца старажытны Камянец і вежа?
2. Раскажыце гісторыю пра паходжанне назвы Камянец, якую апавядае письменнік. Выкарыстайце апорныя спалучэнні слоў і сказы: *вялізны валун, жыў цар-змея, змяіная галава, шыў абутак ды вопратку, на вочы не паказваўся, трымаць у сакрэце, шые ўсю ноч,*

спрабаваў зазірнуць, адразу ж камянеў, моцна закахаўся, забіў Пярун, бушавала неба, пахавалі цела, жытло развалілася, стала камяністаю зямля.

3. Як выглядае Камянецкая вежа? Знайдзіце і прачытайце яе апісанне.
4. Разгледзьце фотаздымак на с. 75. Ці адрозніваецца апісанне помніка ад яго рэальнай выявы?
5. Як ставіцца Алесь Каско да помніка? (*З расчараваннем, захапленнем, здзіўленнем, цікавасцю.*)
6. Чаму Камянецкую вежу яшчэ называюць Белай? Як Уладзімір Караткевіч тлумачыць такое паходжанне назвы?

У свеце прыгожага

1. Разгледзьце манумент «Смага», які знаходзіцца на тэрыторыі Брэсцкай крэпасці-героя.

